

Vader van de Cesky Terrier

Frantisek Horák

We stellen hier hondenrassen voor die zonder die ene fokker niet zouden bestaan. Dit keer staat de Tsjech Frantisek Horák (1909-1996) centraal. Hij wordt 'de vader van de Cesky Terrier' genoemd...

De Cesky Terrier werd in 1963 door de F.C.I. erkend en heet in het Nederlands Tsjechische Terrier. Ook wordt de naam Boheemse Terrier gebruikt, vroeger meer dan nu.

Paarden- en hondenfokkers

Frantisek Horák wordt op 12 juni 1909 geboren op het kasteel 'Karlova Koruna' ('Karels Kroon') bij het oude Tsjechische stadje Chlumec nad Cidlinou. Zijn vader is opperkamerheer in dienst van de grafelijke familie Kinsky. In het gezin is nog één dochter, Marie. Beide kinderen hebben hun jeugd daar doorgebracht en bezoeken de school in het dorp Chotovice (Duits: Kottowitz). Frantisek en zijn zus spelen met de kinderen van graaf en gravin Kinsky en in dit multiculturele milieu, waarin men maar liefst vijf talen spreekt, krijgt Frantisek de gelegenheid om talenkennis te vergaren. Reeds vroeg bestaat bij de jonge Frantisek de wens om paarden te fokken. Dat is ongetwijfeld door het feit dat het kasteel in de regio ligt waar de Isabella Palomino paarden worden gefokt. Ook de familie Kinsky telt sinds generaties hartstochtelijke paarden- en hondenfokkers; zo zijn zij de scheppers van het Kinsky paard. Als Frantisek negen jaar oud is, geven zijn ouders toestemming voor het fokken van honden, maar meer dan dat

♦ Schotse Terrier, de eerste liefde van Frantisek Horák (fotograaf onbekend).

weten we uit die periode niet. Later fokt hij ook paarden en pony's, louter uit liefhebberij.

Een nieuw hondenras

Op het omslag van het kynologische tijdschrift 'Pes' ('Hond') staat in 1928 een afbeelding van een Schotse Terrier. Dat is Frantisek Horák's eerste kennismaking met dit ras en in 1932 – hij is dan 23 jaar – koopt hij zijn eerste Schotse Terrier 'Amis z Kozéne Hory' bij fokker Sklenár in Krocehlavy. Bij nader inzien een nogal agressief beestje ten opzichte van mensen, maar erg geïnteresseerd in jagen. In 1934 werkt

Horák bij de houtgroothandel van Simon Semler in de stad Plzen (Pilsen). Hij vervult de functie van inspecteur en zoekt in de bossen de bomen uit die moeten worden gekapt. Daar, in Vysoká bij Obrany (Oost-Tsjechië), heeft hij de gelegenheid om met zijn hond te jagen, onder andere op vossen en dassen, en in 1935 schiet hij zijn eerste das. Horák's ervaringen met de Schotse Terrier zijn, voor wat de jacht betreft, positief en daarom besluit hij met dit ras te gaan fokken. Zijn kennel (1938) noemt hij dan 'Lovu zdar', dat zoveel als 'succesvolle jacht' of 'succesvolle jager' betekent,

- ♦ Sealyham Terrier, het ras met de grootste invloed in de fokkerij van de Cesky Terrier (fotograaf onbekend).

en in het Duits: 'Weidmannsheil'. In 1934 ontmoet Horák in de kynologen club van Pilsen ene heer Cervenka, een fokker van Sealyham Terriers. Tijdens hun gesprekken in het stadspark van Pilsen, over de jachtkwaliteiten en de mogelijkheden van beide rassen, filosoferen de heren over een ras 'ergens tussen de Schot en de Sealyham in'. Horák heeft dan al een nieuw ras in zijn hoofd. Een hond die bruikbaar en succesvoller in het veld zou zijn. Die ook beter in een meute zou kunnen werken en in de gaten zou kunnen kruipen die voor de Schot en de Sealyham te klein zijn. (Dat laatste is ook de reden dat een borstomvang

van meer dan 50 cm bij de Cesky Terrier als een diskwalificerende fout wordt gezien).

Beide heren zijn van mening – en die is juist – dat de Schot en de Sealyham zijn ontstaan door het fokken met en het selecteren van diverse typen Terriers die in de achttiende en negentiende eeuw in Schotland voorkomen. Het moet daarom mogelijk zijn om deze twee relatief jonge rassen te kruisen en daaruit de beste kwaliteiten te selecteren voor een nieuw ras. Horák heeft een helder idee voor ogen hoe zijn nieuwe Terrier er in grote lijnen moet uitzien: klein, intelligent en elegant.

Politieke situatie

We moeten ons realiseren dat de politieke situatie in Europa in de jaren dertig van de vorige eeuw totaal anders is dan nu. Als Frantisek Horák wordt geboren, is de huidige Republiek Tsjechië een belangrijk deel van de Oostenrijks-Hongaarse dubbelmonarchie, onder de naam 'Koninkrijk Bohemen' en met Praag als hoofdstad. In 1918, als Horák nog een schooljongen is, wordt de republiek Tsjechoslo-

wakije geboren uit de samenvoeging van Bohemen, Moravië, Slowakije en Roethenië. De Tsjechen, Duitsers, Hongaren, Slowaken en Roethenen vormen de bevolking. Met hetzelfde gemak worden deze gebieden in 1938 versnipperd; Bohemen wordt door Hitler Duitsland geannexeerd als 'Reichsprotektorat Böhmen'; grote delen van het huidige Tsjechië worden als 'Sudetenland' aangeduid en hier mogen alleen 'raszuivere Sudeten Duitsers' wonen. Hongarije annexeert Roethenië en ook Polen pikt een graantje mee door gebieden in het noorden van Tsjechië in te nemen. Zowel de heer Cervenka als Frantisek Horák moeten Pilsen, gelegen in Sudetenland, gedwongen verlaten en verhuizen naar elders. Cervenka, die van joodse afkomst is, wordt aanvankelijk in Tsjechië geïnterneerd; later wordt hij door de nazi's in Auschwitz

DE CESKY TERRIER

Een kortbenige, langharige, elegante en lenige Terrier met middelgrote, driehoekige hangoren. Een volwassen Cesky heeft altijd een grijze kleur, die kan variëren van zilvergrijs tot donkergrijs. Bruine vachten komen zelden voor en pups worden zwart geboren. De bruine ogen zijn verborgen achter overhangend haar. Het middelmatig lange lichaam staat op sterke, rechte benen. De vacht is lang, fijn en sterk, licht golvend en heeft een zijdegans. Het wigvormige hoofd heeft langere haren die wenkbrauwen en een baard vormen. Typisch is ook de diepe staartaanzet. De populatie in Nederland wordt geschat op circa 200. De belangen van het ras worden behartigd door de Nederlandse Cesky Terrier Club (www.ceskyclub.nl)

- ♦ Kasteel 'Karlova Koruna', waar 1909 Frantisek Horák wordt geboren.

• *Diana Lovu zdar'* (Balda Lovu zdar x Scotch Rose), geboren uit een zoon x moeder paring.

• *'Scotch Rose'*, de Schotse Terrier die aan de basis staat van de Cesky Terrier.

vergast. In 1948 nemen de communisten de macht over en wordt het land een vazalstaat van de Sovjet-Unie. Het kasteel waar Horák is geboren, wordt ingenomen door de staat. De opstand – de 'Praagse Lente' – van 1968 wordt beantwoord met een inval en een bezetting door Sovjet soldaten

en het zal tot 1989 duren voordat het monopolie van de communistische partij (en van vele andere instanties) wordt afgeschaft. In 1992 valt de federatie Tsjechoslowakije uiteen, en Tsjechië en Slowakije worden zelfstandige republieken.

Frantisek Horák maakt het allemaal mee, dus ook dat het fokken van rashonden niet altijd de onverdeelde sympathie heeft van de overheid en dat contacten met het buitenland onmogelijk of lastig zijn. In zijn nagelaten geschriften meldt hij wat cryptisch dat 'de jaren 1938-1945 moeilijk waren voor wat betreft het fokken'. Over zijn persoonlijke situatie in de jaren onder het communistische regime weten we niets. Kasteel 'Karlova Koruna' wordt in 1992, bij de restitutie, teruggegeven aan de oorspronkelijke eigenaars, de familie Kinsky.

Geboorte van de Cesky Terrier

In 1936 koopt Horák een teefje voor zijn Schotse Terrier reu en in 1938 fokt hij zijn eerste nest Schotse Terriers. Als hij in 1940 met zijn gezin en kennel

naar Klánovice (een idyllisch dorpje even ten oosten van Praag) verhuist, is Horák inmiddels ook het bezit van een Sealyham teef, 'Joyful Jutta', die hij van ene mevrouw Wurm koopt. Een tweede Sealyham teef koopt hij bij de bekende Duitse fokker en keurmeester dr. Prinzing en een derde wordt gekocht in Klánovice, ook van een Duitser.

Horák is nu in de gelegenheid om met beide rassen goed kennis te maken en hun uiterlijk en talenten te bestuderen. De eigenschappen van de Sealyhams, vooral hun goede neus en het feit dat ze in het veld 'beter te sturen zijn' dan de Schot, doen hem definitief besluiten tot het kruisen van beide rassen. Horák noemt dat 'een compromis'. Het is inmiddels 1949 geworden en omdat in dit jaar de eerste kruising tussen beide rassen plaatsvindt, wordt dat tijdstip gezien als het geboortjaar van de Cesky Terrier. De eerste kruising is tussen de teef 'Scotch Rose' (Schotse Terrier) en de reu 'Buganier Urquell' (Sealyham Terrier). Er worden drie pups geboren en helaas blijft slechts één reutje in leven: 'Adam

• *Eén van de bekendste foto's van Frantisek Horák.*

Lovu zdar' wordt als nummer 1 in het privé stamboek van Frantisek Horák ingeschreven. Adam heeft, net als zijn moeder, een gestroomde, half ruigharige vacht. Ook heeft hij de oorstand van een Schotse Terrier. Dan bericht Horák de Terrier Club over zijn experiment en vraagt om toestemming het nieuwe ras Cesky Terrier te mogen noemen. Adams jachteigenschappen worden door Horák zelf getest en de hond neemt deel aan een jachtgeschiktheidsproef. Helaas wordt deze reu in 1951, bij de hazenjacht, door een onvoorzichtige jager doodgeschoten!

Nieuwe creatie

In 1950 herhaalt Horák zijn poging van 1949; de Schotse Terrier teef 'Scotch Rose' wordt weer gedekt door de Sealyham Terrier reu 'Buganier Urquelle'. In het nest van zes pups is slechts één reu met hangende oren. Hangende oren zijn een wens van Horák, omdat deze bescherming bieden bij de jacht, vooral onder de grond. Een tweede eis is een brindle (gestroomde) relatief zachte en makkelijk te onderhouden vacht, waarvan de kleur varieert van platina zilver tot 'steenkoolgrijs'. Voorts moet de nieuwe creatie een smallere borst (makkelijker onder de grond) en langere benen (voor meer mobiliteit) hebben. Horák zelf beslist dat de vacht van zijn ras geschoren moet worden en niet geplukt en dat de staart niet wordt gecoupeerd.

'Balda Lovu zdar', een gestroomde reu uit het nest van 1950, wordt nummer 2 in het stamboek. Na diverse pogingen, onder andere een broer x zuster paring, waarbij de nakomelingen echter ongeschikt zijn voor Horáks stamboek, laat hij 'Scotch Rose' door haar zoon 'Balda Lovu zdar' dekken. Het resultaat is twee honden met hangende oren: 'Dareba Lovu zdar' en 'Diana Lovu zdar'. Laatstgenoemde wordt

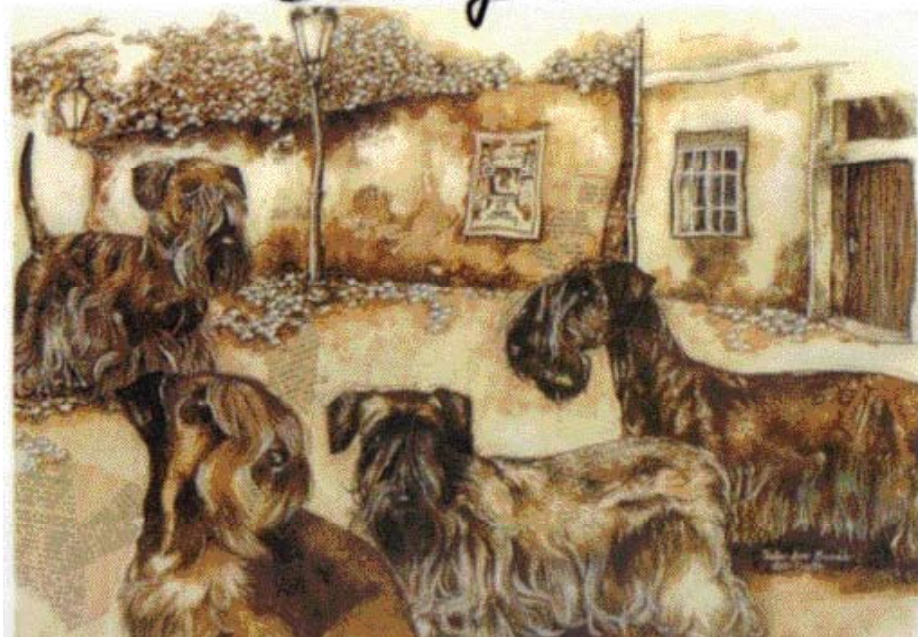

- Tekening van Frantisek Horák en zijn Cesky Terrier 'Balda Lovu zdar', gemaakt door Oldrich Mikulas Dufek, een goede vriend van Horák. Dufek heeft veel geleden onder het communistische regime, maar heeft nu nationale bekendheid.

– evenals 'Halali Lovu zdar' – een stammoeder van het ras; zij wordt gepaard met een zoon van de inmiddels overleden Sealyham 'Buganier Urquelle': 'Amorous Artilleryman', die eigendom is van de heer Mann uit Praag. Twee reuen ('Fantom' en 'Furiant') en één teefje ('Fenke') zijn het resultaat van deze dekking.

'Furiant' heeft een witte kraag en kan dus niet voor de fokkerij worden ingezet; Horák besluit daarom weer tot een broer x zuster paring, 'Fantom' x 'Fenke'. De bekende Cesky Terrier 'Halali Lovu zdar' is het resultaat. Dit is, in vogelvlucht, het ontstaan van de Cesky Terrier. Nauwkeurig houdt Horák alle posi-

Cesky Terrier

en Gerry Merckx – een aantal vragen rechtstreeks te kunnen stellen aan Horák's dochter, Jitka Paulovina.

Grote belangstelling

Op de internationale tentoonstelling in Liberec (Duits: Reichenberg) in Noord-Tsjechië, in 1959, bestaat er voor de drie Cesky Terriers 'Fantom', 'Chytry' en 'Javor' (allemaal Lovu zdar) – die buiten competitie tentoongesteld worden – grote belangstelling van het publiek. Met steun van Dipl. Ing. Najman lukt het Frantisek Horák om zijn schepping, in hetzelfde jaar, opgenomen te krijgen in het Tsjechoslowaakse stamboek. De teef 'Chrabrá Lovu zdar' krijgt nummer 1 onder de naam 'Cesky Teriér'. Tegelijkertijd worden nog 14 andere honden ingeschreven, gekozen uit 15 nesten. Vanaf nest nummer 16 wordt de Cesky 'zuiver gefokt' en later erkend door de F.C.I. In de jaren tachtig kent het ras een inzinking. Omdat de Tsjechische Jachtvereniging het orgaan is dat (tot 1989) alles rond de Cesky Terrier regelt en zeer strenge eisen aan de fokkerij stelt, zijn er weinig mensen die met Cesky's willen en kunnen fokken. Uitgangspunt van de vereniging is dat

- *Tekening van Oldrich Mikulas Dufek. Hij werkt in koffiekleur en bezit een Cesky Terrier. Dufek heeft een zomerhuis in Klanovice, de woonplaats van Horák. Een stadsbus in Praag is beschilderd met Cesky's van zijn hand.*

tieve en negatieve kenmerken van zijn fokproducten bij en hij noteert alle bijzonderheden, zoals bruine neuzen, black and tan vachten en witte aftekeningen.

Bruine vachten

Frantisek Horák is een fokker die de kunst van het selecteren verstaat en inteelt en nauwe lijnteelt niet schuwt; hij kan ook niet anders. Pups die op de een of andere manier niet voldoen aan zijn wensen, halen het stamboek niet. Daarin verschilt hij niets van andere scheppers van nieuwe rassen, zoals E.K. Korthals met de Korthals Griffon. Eén van de 'verrassingen' in Horák's fokkerij zijn de bruine vachten, die hoogstwaarschijnlijk van de Sealyham Terrier afkomstig zijn. Dankzij het feit dat Horák's eigen verhaal is opgetekend in de boeken van Narcisa Liskova en Dipl. Ing. Hana Petrusová (1999), weten we redelijk veel over het hoe en waarom van de eerste Cesky Terriers. Hana Petrusová

is lange tijd de rechterhand van Horák en wordt nu nog gezien als een autoriteit binnen het ras. Voor haar boek put ze uit de archieven van Horák; een jonge en betrouwbare bron. Voor de informatie over de persoon Frantisek Horák, was ik zo gelukkig – door bemiddeling van Tom

- *De eerste kampioen van Horák: 'Javor Lovu zdar'. Deze reu verschijnt in 1959 buiten mededinging op de tentoonstelling in Liberec.*

deze Terrier uitsluitend voor de jacht mag worden gefokt.

In die periode besluit Horák dat er nieuw bloed toegevoegd moet worden. Daarvoor gebruikt hij in 1984 en in 1985 weer de Sealyham Terrier; de teef 'Andra z Rastamoru' wordt met toestemming van de F.C.I. tweemaal gedekt door de Cesky reu 'Vánek Lovu zdar'. Het directe resultaat is een verbetering van de vruchtbaarheid, versterking van het immuunsysteem, een grotere levensverwachting van pups en verbetering van de vacht. Nadelen zijn er ook: lichte ogen, te grote oren en een hoog aangezette en gedragen staart. Om de diverse foklijnen herkenbaar te houden, spreekt men van lijn 1 als het gaat om de oorspronkelijke 'Horák Cesky's' en van lijn 1a als over honden wordt gesproken die uit de latere Sealyham input stammen.

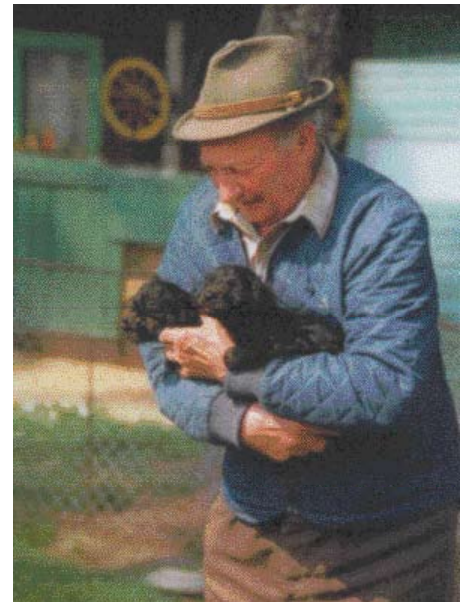
Laboratoriumhond

In de bestaande literatuur wordt Frantisek Horák meestal 'kynoloog en geneticus' genoemd, twee kwalificaties die zijn wens om een nieuw ras te creëren mede verklaren. Wat niet

algemeen bekend is, is dat Horák tijdens zijn werkzaamheden in het Microbiologisch Instituut van de Academie van Wetenschappen in Praag, in de jaren vijftig, meewerkt aan de ontwikkeling van een hond (toen 'Horáks laboratoriumhond' genoemd) die geschikt is voor onderzoek. Deze honden worden gefokt uit een mengmoes van typen en zijn bestemd voor farmacologisch onderzoek, voor studie en onderzoek naar epilepsie en chirurgische experimenten, zoals orgaantransplantaties. Horák publiceert over epilepsie niet minder dan veertien wetenschappelijke artikelen. Deze 'laboratoriumhonden' gaan in de jaren zeventig en tachtig over in particuliere handen en het ras is nu bekend onder de naam Cesky Strakaty pes, ofwel Tsjechische gespikkelde hond. Dit ras wordt voor het eerst aan het publiek getoond op een nationale tentoonstelling (1961) in Praag-Chuchle en is nu één van de nationale rassen van Tsjechië.

Stijgende populariteit

In zijn thuisland is de Cesky Terrier populair; hij figureert in een boek, in

• Frantisek Horák – met het onafscheidelijke hoedje – en twee pups. Cesky Terriers worden zwart geboren (foto collectie Jitka Paulinova).

een film en staat afgebeeld op postzegels. Ondanks het feit dat het ras ten tijde van het communisme niet of nauwelijks mag worden geëxporteerd, is de Cesky nu bekend in onder andere Nederland, Duitsland, de Scandinavische landen, Amerika, Engeland, Canada en Australië.

• 'Diana Bohemia Regent' (Chram Kvitko x Alida z Alenciny). Eén van de weinige niet-Tsjechische Cesky's, die de 'Days of the Cesky Terrier' heeft gewonnen. De eerste niet-Engelse Cesky Terrier die een BOS behaalde op Crufts. (Foto: Alice van Kempen).

• De 'laboratoriumhond', die mede door Frantisek Horák wordt ontwikkeld: Cesky Strakaty pes. Nu een nationaal ras in Tsjechië. (Foto: Strakaci-doupe net).

• Frantisek Horák (links) met zijn tolk Roman Fischer, 1994. (Uit: Petrusová, *Toto je... Cesky Teriér*).

In 1963 wordt de Cesky Terrier door de F.C.I. erkend en Horák meldt: *Daarmee is het ontwikkelingsproces van het ras afgesloten en... bij het ontstaan van de Cesky Terrier zijn slechts twee reuen en één teef betrokken.* Vanaf 1949 zijn er dan 35 nesten gefokt. De eerste Cesky die een kampioentitel heeft is Horák's eigen 'Javor Lovu zdar'; dat gebeurt in 1964 op de internationale hondententoonstelling in Brno. In 1990 – als het monopolie van de jachtvereniging verzwakt – wordt, op initiatief van Horák, de rasvereniging opgericht (Klub chovatelu ceskych teriéru - afgekort KCHČT). In 1994 wordt het Tsjechisch Symposium gehouden in Veltrusy, waar 57 honden worden tentoongesteld. In 1995 worden er op een show in Zweden al

68 ingeschreven, een graadmeter voor de stijgende populariteit van het ras. Op dit moment zijn er circa 700 Cesky's in Tsjechië en het aantal in Nederland wordt geschat op 200.

'Open voor alle mensen'

Frantisek Horák vervult diverse functies in de Tsjechische kynologie en is, behalve kynoloog, geneticus, honden- en paardenfokker en allround F.C.I.-keurmeester, ook vader van een gezin met vier kinderen, één jongen en drie meisjes. Alleen de jongste dochter, Jitka Paulinova, treedt in haar vaders voetsporen; zij zet de fokkerij van Cesky Terriers voort met als kennelnaam 'Kvitko' en woont nog steeds in het ouderlijk huis in Klánovice, direct aan de rand van een uitgestrekt bos. Jitka exporteert Cesky's, onder andere naar Nederland, de Verenigde Staten en vele andere landen en onderhoudt contacten met fokkers en eigenaars. De bloei van het ras, de verspreiding buiten Tsjechië en de komst van de republiek Tsjechië heeft Frantisek Horák allemaal mogen meemaken; hij overlijdt in 1996, 87 jaar oud. Tot aan zijn dood is hij ere-voorzitter van de rasvereniging.

Jitka Paulinova, die erg trots op haar vader is, typeert hem als 'zeer open voor alle mensen en altijd bereid voor het geven van hulp en adviezen.' Mensen die Horák persoonlijk hebben gekend beschrijven hem als een streng, maar rechtvaardig hoofd van het gezin. Zelfbewust, vooral als het om Cesky Terriers, genetica en epilepsie gaat. De foto's tonen ons een eenvoudige man die, als jager, ongetwijfeld een liefhebber van natuur en platteland is geweest. Volgens zijn dochter Jitka is Horák altijd geïnteresseerd geweest in de jacht, niet vanwege het 'schieten', maar vanwege de natuur zelf. Zijn liefde eindigt abrupt in 1964, als hij bij een jacht aanwezig is waar 26 jonge vosjes worden 'vermoord' (zijn

woorden). Hij vindt dit afschuwelijk en vanaf die tijd neemt hij nooit meer deel aan een jachtpartij. Eén van zijn stellingen is: *Ik wens dat de natuur kan 'leven' en niet 'sterven'*.

Erfenis

De Cesky Terrier is niet de enige erfenis die Frantisek Horák ons heeft nagelaten. Elk jaar, in de eerste week van mei, komen Cesky liefhebbers bij elkaar voor een driedaags evenement en iedere rechtgeaarde liefhebber moet daar minstens één keer in zijn of haar leven zijn geweest. Tijdens Horák's leven hadden veel liefhebbers uit binnen- en buitenland dan de gelegenheid om daar persoonlijk kennis met hem te maken en van hem te leren als hij sprak over zijn schepping, de Cesky Terrier. Hij doet dat tot aan het jaar van zijn dood. Tom Merckx over deze gelegenheden met Horák: *'Bijna niemand van ons durfde hem te weerspreken. Probeerde je een discussie aan te gaan, verloor je altijd. Hij had zoveel kennis en invalshoeken, dat je zijn stelling nooit kon ondermijnen. Qua uiterlijk interesseerde alles hem minder. Hij was zoals hij was en verloochende zijn afkomst niet.'* ◀

• Int. Kamp. 'Chlap Lovu zdar', de laatste door Horák gefokte kampioen, eigendom van Katherine Eckstrom (Zweden). Een tekening van de Rus Mikhail-Misha Lavrenko.